

FINANSPLANEN

UNDER innevarande år skall svenska folket få 2 600 milj. kr. mer i sina avlöningskuvert och kassor än vad det haft att röra sig med under 1950, om nationalbudgetdelegationen räknar rätt. När man tänker på hur många tiotusental nya våningar och bilar, hur många miljoner nya kostymer, klänningar, skor och pälsar, detta belopp motsvarar, kan man inte undgå att fråga sig, var dessa saker skola tagas. På den punkten behöver man inte länge sväva i villfarelse. De skola inte tagas någonstans. Av de 2 600 milj. kr. skola 750 milj. kr. levereras in till stat och kommun i skatter och 1 500 milj. kr. försvinna i prisstegringar. Återstoden 350 milj. kr. beräknas bli den verkliga utdelningen i konsumtionsvaror av de 2 600 milj. kr. Hur det svenska folket kommer att reagera inför det tvivelaktiga nöjet att för ett aldrig så kort ögonblick få känna rikedomens sötna i form av mycket pengar blott för att i nästa återföras i vardagens tristess, vet ingen med säkerhet nu. Som väl är, ha tillfällena till studier i den galopperande inflationens psykologi varit sällsynta. Endast två gånger förut ha vi haft liknande inkomststegringar, nämligen under andra världskrigets början och 1946 efter dess slut. Första gången utövade kriget, varubristen och ransoneringsarna en starkt återhållande verkan på efterfrågan, andra gången kunde övergången till fredsmässig produktion och ianspråktagande av valutareserven tillföra folket nya varumängder i sådan omfattning, att inkomstökningen inte blev en chimär. Denna gång föreligger, efter vad man i dag kan bedöma, ingen sådan efterfrågedämpande faktor. Den allmänna reflexion man därför skulle vilja göra till årets ekonomiska prognos, är en reservation av innehåll, att man svårligen kan bedöma, hur svenska folket-patienten kommer att känna sig efter den stora morfininsprutning, den nu får.

Den känsla av ovisshet och svårighet att finna fast mark under fötterna, som nationalbudgetdelegationens prognos ger, är lika intensiv, när man granskar budgetförslaget och den proklamerade ekonomiska politiken. Driftbudgeten är formellt överbalanserad med 342 milj. kr., men mycket betydande driftsutgifter finnas inte

upptagna av det skäl, att de inte kunna med någon säkerhet beräknas i dessa inflationstider. Så är fallet med tjänstemännens lönetillägg och ökningarna i de allmänna omkostnadsanslagen till följd av pris- och taxehöjningar. Finansministern räknar därför själv med att något överskott i verkligheten inte föreligger. Under sådana förhållanden blir ökningen av statsutgifterna i jämförelse med tidigare budgetår enorm. Formellt är den 700 milj. kr. i förhållande till 1949/50 men i verkligheten ännu större. Statssekreterare Wärns besparingsutredning har således inte förmått så mycket i praktiken, även om förslag till nya utgifter med dess hjälp skulle ha bromsats. Att den automatiska utgiftsstegringen inte kunnat hejdas, utan alltmer börjar antaga astronomiska tal, visar bäst, att det är fel på systemet.

Finansministern är inte på något sätt herre över utgifterna. Han hänvisas alltmer till uppgiften att blott och bart söka finna ut metoder och motiv för att pressa av skattebetalarna pengar. Än bättre framgår detta av de två faktorer, som till sist i realiteten avgöra statsutgifternas sammanlagda storlek, tilläggsstaterna och reservationerna. Systemet med de förra är helt otillfredsställande. Det är bara ett anständighetens skynke för att göra nya utgifter utan att bemöda sig om att skaffa pengar. Tilläggsstaten borde överhuvud taget inte få komma till användning för annat än för beredskapsändamål, när landets fortbestånd kräver det. Så bråttom kan det inte vara med ombyggnaden av en förvaltningslokal eller ens ett sjukhus, att inte den ordinarie budgeten kan avvaktas.

För första gången lämnas nu en ordentlig redogörelse för reservationerna och de utgifter, dessa förorsaka. Det är tacknämligt, men en redovisning är inte nog. I budgeten för 1949/50 gjordes 271,6 milj. kr. driftsutgifter och 253 milj. kr. kapitalutgifter eller sammanlagt 524,6 milj. kr. från reservationerna. Därtill kommo anslagsöverskridanden på 78,4 milj. kr., alltså 603 milj. kr., för vilkas täckning inte ett öres inkomst fanns utöver det s.k. budgetöverskottet. Innevarande år anger finansministern den sannolika reservationsmedelsförbrukningen till 550 milj. kr. och för nästa till omkring 375 milj. kr. Kunde finansministern taga ytterligare ett steg utöver redovisningen och radikalt rensa upp i det augiasstall, som reservationerna utgöra, skulle han göra det skattetyngda folket en ovärderlig tjänst. Det är uppenbart orimligt och måste för en finansminister vara ofantligt påkostande, att andra departementschefer, myndigheter och affärsverk årligen kunna göra jätteutgifter med hjälp av reservationerna. Bara rekvirera(!) pengar,

Finansplanen

som finansministern skall anskaffa utan den ringaste möjlighet att kunna påverka utgiften! Denna beslöts nämligen av riksdagen för flera år tillbaka utan att frågan om var pengarna skulle tagas, då prövades.

Äro utgiftsökningarna enorma, är detta fallet även med de beräknade inkomstökningarna. Innevarande budgetår antages inbringa 573 milj. kr. och nästa 840 milj. kr. mer än 1949/50. Ändå ha inga andra förändringar i skattesatserna gjorts, än att sprit- och varuskatterna höjts, medan pappersskatten borttagits, och den extra bensinskatten sänkts. De fem första månaderna av innevarande budgetår ha gett 135 milj. kr. mer än samma tid för 1949/50, men en tredje kvartskatteuppbörd kommer att ge rätt stora belopp, varför det kanhända går ihop i år.

Finansministern ämnar föreslå en tioprocentig investeringsskatt för att skaffa ett ytterligare tillskott till statskassan. Detta motiveras — som vanligt — med inflationsskäl. Lagringen säges vara för stor, trots att nationalbudgetdelegationen konstaterar en lagerminskning på 250 milj. kr. under 1950 men hoppas på en vändning till det bättre i år. Investeringsskatten som beräknas till omkring 200 milj. kr., avses skola begränsa företagens självfinansierade investeringar med nämnda belopp. Hur det egentligen står till med motiveringens hållbarhet, framgår kanske bäst av att Norrbottens järnverk behöver c:a 140 milj. kr. för sina investeringar, varav 75 milj. kr. begäras i statsverkspropositionen. I praktiken blir det alltså fråga om en omflyttning av dessa från räntabla privata företag till Norrbottens järnverk. Vari den inflationsdämpande effekten därav skulle bestå, är mer än oklart.

Under hela efterkrigstiden ha varje år stora budgetöverskott mobiliserats till försvar mot inflationen, och denna har oberörd och obönhörligt gått vidare. Långt in i det borgerliga lägret hyser man den uppfattningen, att inflationen kan bekämpas med höga skatter och budgetöverskott. Men budgetöverskotten äro en myt. De användas ju varje år till statens utgifter, huvudsakligen för att täcka tidigare beslutade sådana, för vilka inga pengar då reserverades, de s. k. reservationerna. I verkligheten är det väl då inte fråga om några överskott? De användas också i den mån de räcka till härför att betala statens investeringar t. ex. i Norrbottens järnverk. Vari består då den inflationshämmande effekten?

Finansministern tar inte upp detta spörsmål till prövning. Han tror eller utgår i varje fall från att denna mer än tvivelaktiga tes om budgetöverskottens inflationshämmande verkan är riktig.

men han redovisar öppet för första gången en för regeringen ny synpunkt. Han säger, att staten inte kan låna pengar, vilket beror på att sparandet håller på att sina. Kanhända beror det också på statens egen sparfientliga och förmögenhetskonfiskatoriska politik, men det kan finansministern inte rimligen begäras säga, även om det är sant. Den slutsats, han drar, blir, att finanspolitiken måste inriktas på att skattevägen täcka statens samtliga utgifter, »inte minst med hänsyn till kravet på att lågräntepolitiken vidmakthålles». Detta betyder med andra ord, att för att det inte skall bli nödvändigt att uppge lågräntepolitiken, måste statsinkomsterna, så som läget på utgiftssidan för dagen är, upprätthållas på sin nuvarande nivå eller bringas att stiga. Skattesänkningar skulle följaktligen inte vara att tänka på, och för att statens inkomster skola öka måste antingen skattesatserna höjas eller skatteunderlaget bringas att stiga. Finansministern har otvivelaktigt med detta »ställt kyrkan mitt i byn». Det pris, svenska folket får betala för lågräntepolitiken, är fruktansvärt högt, men det är blott riktigt, att det en gång presenteras. Inga skattesänkningar, nya skattehöjningar, inflation!

I dagens läge kan regeringen inte sänka utgifterna och inte nämnvärt höja skattesatserna. För att erforderliga c:a 700 milj. kr. skola tillföras statskassan i nya inkomster, måste skatteunderlaget höjas med drygt 2,5 miljarder kronor. Det stora frågetecknet är: »Kommer folket att ställa de erforderliga medlen till förfogande den vägen?» Om det inte gör det, kommer finansministern då att tillmötesgå det enda rimliga och förnuftiga kravet, att modifiera lågräntepolitiken?